

A blue-tinted portrait of Halide Edib Adivar, looking slightly to the left with a serious expression. The text is overlaid on the right side of the image.

Halide Edib Adivar

Yolpalas Cinayeti

Selim İleri'nin sonsözyle

HALİDE EDİB ADIVAR

YOLPALAS
CİNAYETİ

Can Miras

© 2008, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2008

10. basım: Nisan 2019, İstanbul

Bu kitabın 10. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Mustafa Çevikdoğan

Düzeltili: Burçak Başpınar

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-2481-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750724817

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

HALİDE EDİB ADIVAR
YOLPALAS
CİNAYETİ

ROMAN

♥can

Halide Edib Adıvar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Ateşten Gömlek, 2007

Handan, 2007

Mor Salkımlı Ev, 2007

Sinekli Bakkal, 2007

Türk'ün Ateşle İmtihani, 2007

Vurun Kahpeye, 2007

Son Eseri, 2008

Tatarcık, 2009

*Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan
Tesirleri*, 2009

Âkile Hanım Sokağı, 2010

Kalp Ağrısı, 2010

Zeyno'nun Oğlu, 2010

Çaresaz, 2011

Sevda Sokağı Komedyası, 2011

Kerim Usta'nın Oğlu, 2012

Dağa Çıkan Kurt, 2014

Yeni Turan, 2014

Hindistan'a Dair, 2014

*Ateşten Gömlek (Günümüz
Türkçesiyle)*, 2014

*Vurun Kahpeye (Günümüz
Türkçesiyle)*, 2014

*Türkiye'de Şark-Garp ve Amerikan
Tesirleri II*, 2015

Döner Ayna, 2015

Sonsuz Panayır, 2016

Halka Doğru, 2017

Kenan Çobanları - Maske ve Ruh,
2018

HALİDE EDİB ADIVAR, 1882'de İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nde okudu. 1908'de yazmaya başladığı kadın hakları hakkındaki yazılarından dolayı kimi kesimlerin düşmanlığını kazandı. 31 Mart Ayaklanması sırasında Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. 1909'dan sonra öğretmenlik, müfettişlik yaptı. Balkan Savaşı yıllarında hastanelerde çalıştı. 1919'da Sultanahmet Meydanı'nda, İzmir'in işgalini protesto mitinginde tarihî bir konuşma yaptı. 1920'de Anadolu'ya geçerek Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Onbaşı ve üstçavuş rütbeleri aldı. Savaşı izleyen yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası'yla fikir ayrılıklarına düştü. Bunun sonucunda 1917'de evlendiği ikinci eşi Adnan Adıvar'la birlikte Türkiye'den ayrıldı. İlerleyen yıllarda konferanslar vermek üzere ABD'ye gitti, Mahatma Gandhi tarafından Hindistan'a çağırıldı. 1939'da İstanbul'a dönen Halide Edib, 1940'ta İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Filolojisi Kürsüsü başkanı oldu, 1950'de Demokrat Parti listesinden bağımsız milletvekili seçildi. 1954'te istifa ederek evine çekildi. 1964'te öldü.

Yayıncının Notu

Bu kitabı hazırlarken yazarın diline, üslubuna, kelime tercihlerine müdahale etmedik; sadece imlasını günümüz kurallarına uyarladık. Artık pek kullanılmayan Arapça, Farsça kelimeler için kitabın sonunda bir sözlük hazırladık. Yabancı kelimeleri de özgün şekilleriyle yazmaya çalıştık. Gündelik hayata ve döneme dair gerekli bilgiler için sayfa sonlarına dipnot düştük.

Yolpalas Cinayeti, önce 1936'da *Yedigün* dergisinde tefrika edilmiş, kitap olaraksa 1937'de, Muallim Ahmet Halit Kitap Evi'nde basılmıştır. Biz de bu baskıyı esas aldık. Gerek gördükçe sonraki yıllarda yapılan baskılara da başvurduk.

I

Hakim:

“Adın ne?”

“Kaz Akkız.”

“Evrakında Nadire yazılı.”

“O hizmetçilik adım.”

“Lakabın neden Kaz?”

“Köyde kaz güderdim.”

“Kaç yaşındasın?”

Mücrim biraz düşündü. Parmaklarıyla hesap yaptı.

“Yirmi üç kadar olacak.”

“Emin değil misin?”

“Nüfus tezkerem¹ sonradan çıktı. Asıl yaşımı göstermiyor.”

“Nüfus tezkeren yaşlı mı gösteriyor?”

“Hayır, daha genç gösteriyor.”

Adliye, aksi ispat edilinceye kadar ekserî şüphe eder. Hâkime bu, bir kurnazın doğru görünmek için yaptığı manevra gibi geldi. Ahali derhal kızın doğruluğuna iman etti. Yüzünü iyi görebilmek için arkadaki başlar kalktı.

Hâkim devam etti:

“Şoför Mükerrerem'i vurduğunu itiraf etmişsin.”

1. Nüfus cüzdanı, kimlik belgesi. (Y.N.)

“Evet, vurdum.”

“Niçin vurdun?”

“Ananın emmisi oğlu da onun için.”

“Ananın bütün emmisi oğullarını vuracak mısınız?”

“Onlara rastlamadım.” Bu, halka kızın anasının bütün emmi oğullarını vurmaya karar verdiği hissini verdi. Fakat mücrim başını öne eğmiş düşünüyordu. Biraz sonra hâkime baktı. Yaş meselesinde gösterdiği sarahat ve doğruluk merakını bir daha izhar etti. Kalınlaşan ve boğuklaşan bir sesle ilave etti. “Mükerrem’le başka hesabımız vardı.”

“Ne hesabı?”

“Diyemem.”

“Hakikati söylemezsen hakkında fena olur.”

“... ”

“Nerelisin?”

“Sivrihisar’ın Alacapınar köyünden.”

“Babanın adı?”

“Sati Çavuş.”

“Ananın?”

“Ümmühan.”

“İstanbul’da ne iş görüyorsun?”

“Çocuk dadılığı.”

“Bay Sallabaş’ın evinden başka yerde hizmet ettin mi?”

“Hayır.”

“İlk kapın mı?”

“Hayır. Bursa’da Bay Nuri’nin evinde beslemelik ettim.”

“Daha evvel?”

“Köydeydim.”

“Bayan Sallabaş’ı da vurmuşsun. Onunla da mı hesabın vardı?”

“Hayır. Kaza oldu. Boğazıma atıldı, gırtlığımı sıktı, istemeyerek elimdeki bıçak karnına saplandı.”

“Nasıl ispat edersin?”

Mücrim, siyah bluzunun düğmelerini süratle çözdü. Beyaz, uzun ve dik bir kadın gerdanı göründü. Üstünde küçük tırmıklar ve mor, siyah çürükler vardı.

Hâkim en sert sesiyle:

“Gögsünü kapa.”

Halk mücrimin yüzünü görmek için birbirinin üstünde; heyecan gürültü artıyordu. Hâkim çingırağı çaldı.

“Gürültü kesilmezse celseyi tatil edeceğim.”

Ve gürültü bıçakla kesilmiş gibi dindi. Fakat seyircilerin en uzaktası bile mücrimin yüzünü görebilecek bir vaziyet almıştı. Gençti. Saçlarının sarılığı ve yumuşaklığı bir kaz palazı¹ tüyünü hatırlatıyordu. Saçları sımsıkı arkaya doğru fırçalanmış, ensede toplanmış, başında sola eğik, küçük, bej bir kasket vardı. Yüzü boyasızdı fakat duru beyazdı. İki büyücek sabit mavi gözün üstünde gür kara kaşları vardı. Burun küçük, dudaklar renksiz fakat muntazam. Arkasında bej bir yağmurluk. Göğüs ileriye doğru, vücudun üstü donmuş gibi hareketsiz, kalçadan aşağısı, konuşurken hafif hafif yandan yana sallanıyor. Biraz kaz yürüyüşünü hatırlatıyor.

Mahkemede kendine Kaz Akkız ismini veren Bay Murat Sallabaş'ın oğlu Bülent'in dadısı Nadire, şoför Mükerrerem'i öldürmüş, Bayan Sallabaş'ı karnından yaramıştı. Belki cinayetin fecaatinden ziyade halk, bu cinayete karışan isimlerin şöhretinden dolayı alakadar olmuştu. Hele bu cinayetin etrafında cinsî bir dedikodu dolaşması bu alakayı biraz daha derinleştirmişti. Fakat davanın daha başka ve esrarlı cepheleri de vardı.

1. Kaz, ördek, güvercin gibi bazı kuş yavrularının civcivlikten sonraki durumu. (Y.N.)

Serveti altı rakamdan fazla sayıyla gösterilen her adam göze batar, çene yorar. Bay Murat Sallabaş milyonerdi. Zenginlik fukaralık davası dünya kuruldu kurulalı güdülür. Buna halkın aç, tok davası dediği vardır. Aç, “Tok açın halinden anlamaz,” der. Tok, “Açlar hasetçidir,” der. Hülâsa aralarında bir uçurum ve daimi bir mücadele vardır. Son zamanlarda sol taraf cereyanlarının kuvvetlenmesi bu davayı daha bariz bir şekilde soktu. Ve zengin adam servetini ne kadar namuskâr usullerle kazansa yine kâr etmiyor. Mutlaka hilesine ve aharın hakkını verdiği-ne dair bir şüphe uyanıyor. Hele zengin müteahhit ise bu şüphe kanaat halini alıyor. Ve eğer zengin bir de servetini teşhir eder, halk seviyesinden çok yüksek yaşarsa kanaatin yanındaki haset, gayz ve kin halini alıyor. Dava esasında Bay Sallabaş’ın üç otomobili olduğu bir münasebetle söylenince halk arasında bir uğultu oldu. “Vay kerata vay!” diyorlardı. Han, hamam, apartman yetmiyormuş gibi üç de otomobil ha! Bir tanesi nesine yetmiyor! Mutlak onun azılı, dişli bir dayısı olacak.

Bay Murat Sallabaş yol müteahhidiydi. Fakat umunun “dayı” ismini verdiği siyasi bir hamisi yoktu. Kazancını zekâsına, emeğine ve kabiliyetine borçluydu. Doğrudan doğruya münakasalara girmiş, normal bir şekilde kazanmıştı. Gerçi kumpanyasının amelesi hakkında hayli dedikodu vardı. Güya kumpanyası verdiği ücretin yarısını ameleye fahiş fiyatla yemek ve içki satan lokantalardan çıkarıyormuş. Güya bilmem hangi tünel açılırken bir işçinin belkemiği, ötekinin bacağı kırılmış, memleketlerine eli boş gönderilmişler. Bunların hepsine Bay Sallabaş mantiki cevaplar verebilirdi. Fakat hacet yoktu. Çünkü bu büyük servetten yegâne istifade eden bayanı bu dedikoduların psikolojisini pekâlâ teşrih ediyordu:

“Biz havyar yiyor, şampanya içiyoruz, ötekiler soğan sarımsak yiyor, nefesi kokuyor. Hep haset. İşçilere güya

yapılan haksızlığa gelince, o da Bolşevik makulesi baldırı çıplakların çıkardığı yalanlar. İkisine bir akşam şampanya içirsek, iki gün otomobile bindirsek derhal dillerini kedi yemiş gibi susarlar.”

Fakat herhalde zavallı Bay Murat Sallabaş'ın bu kadar dile gelmesine, göze batmasına sebep olan da yine bayanıdır.

“Belki de doğru. Belki de insanlar birbirlerine kanla, sınıfla değil inandıkları şeyde iştirakle bağlanıyorlar. Nasıl o ziyafet akşamı Rıfki, dayısının karısına ve misafirlerine kendini yabancı hissederken birdenbire, bu senelerce görmediği köylü kızı odaya girince yalnızlığını unutmuş, sevinmişti! Evet, bu kıza mutlak beraat kazandıramazsa hiç olmazsa idamdan kurtaracaktı.”

Duygusallıkla yaklaştığımız romanlar vardır; **Yolpalas Cinayeti** benim için onlardan biri. Halide Edib Adıvar'ın en güçlü eserlerinden mi? **Sinekli Bakkal** kadar ünlü, **Kalp Ağrısı** kadar ince ve duyarlı, **Handan** kadar çarpıcı mı? Bunları bilemem. Ama **Yolpalas Cinayeti**'nin derin etkisi altında kaldığımı, yıllar yılı ondan izdüşümlerle yaşadığımı mutlaka söylemeliyim.

SELİM İLERİ

Kaleme aldığı her metinle yeniden tartışılan Halide Edib'in bütün eserleri, gözden geçirilmiş baskılarıyla Can Yayınları'nda.

